

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Adam Bodnar

Warszawa,

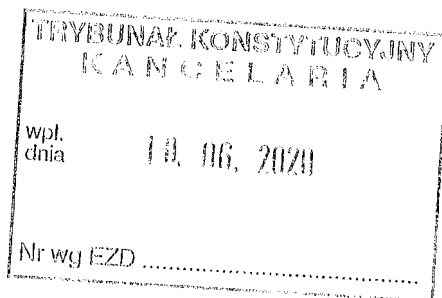
9/06/2020

II.511.389.2020.MM

Trybunał Konstytucyjny

Warszawa

Sygn. akt SK 43/20

W związku z otrzymanym w dniu 13 maja 2020 r. zawiadomieniem o wszczęciu postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie ze skargi konstytucyjnej Pana J K , sygn. akt SK 43/20, działając na podstawie art. 63 ust. 2 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2016 r., poz. 2072 z późn. zm.) oraz art. 16 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 627) zgłaszam udział w przedmiotowym postępowaniu i wnoszę o stwierdzenie, że:

przepis art. 547 § 1 *in fine* Kodeksu postępowania karnego z dnia 6 czerwca 1997 roku (tekst jedn. Dz. U. z 1997, Nr 89, poz. 555 z późn. zm., dalej zwany „k.p.k.”) w zakresie w jakim nie przewiduje zażalenia od postanowienia oddalającego wnioszek o wznowienie postępowania lub pozostawiającego go bez rozpoznania, wydanego przez sąd apelacyjny lub Sąd Najwyższy jest niezgodny z art. 2; art. 78 w zw. z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 32 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3; art. 77 ust. 2 w zw. z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 32 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3; art. 176 ust. 1 w zw. z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 32 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

UZASADNIENIE

1. W dniu 13 maja 2019 do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęło zawiadomienie o wszczęciu postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej Pana J K (dalej: Skarżący), ozn. sygn. akt SK 43/20.
2. Skarżący złożył skargę konstytucyjną wnosząc o stwierdzenie przez Trybunał Konstytucyjny, że: przepis art. 547 § 1 in fine ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (tekst jedn. Dz. U. z 1997, Nr 89, poz. 555 z późn. zm., dalej zwany „k.p.k.”) w zakresie w jakim nie przewiduje zażalenia od postanowienia oddalającego wnioszek o wznowienie postępowania lub pozostawiającego go bez rozpoznania wydanego przez sąd apelacyjny lub Sąd Najwyższy jest niezgodny z następującymi wzorcami konstytucyjnymi:
 - a) art. 2 Konstytucji RP, to jest wynikającą z tego przepisu zasadą poprawnej (prawidłowej) legislacji;
 - b) art. 78 w zw. z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 32 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, to jest wynikającym z tych przepisów prawem do zaskarżania orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji, prawem do sądu, zasadą równości wobec prawa oraz zasadą proporcjonalności;
 - c) art. 77 ust. 2 w zw. z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 32 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 w zw. z art. 19 Konstytucji RP, to jest wynikającym z tych przepisów zakazem zamykania drogi sądowej, prawem do sądu oraz zasadą równości wobec prawa;
 - d) art. 176 ust. 1 w zw. z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 32 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, to jest wynikającą z tych przepisów gwarancją co najmniej dwuinstancyjnego postępowania sądowego i zasadą równości wobec prawa.
3. Zdaniem Skarżącego, zaskarżony przepis art. 547 § 1 k.p.k. *in fine*, który wyłączył możliwość zaskarżenia postanowienia Sądu Apelacyjnego w W , narusza prawo do zaskarżenia orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji wywodzone przez Skarżącego z treści art. 78 Konstytucji RP w zw. z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 32 ust. 1 w zw. z art. 31 ust 3 Konstytucji RP przejawiające się w szczególności w:

wylączeniu prawa do zaskarżania orzeczeń i decyzji, wylączeniu prawa do sądu i sprawiedliwego osądzenia sprawy, naruszeniu równości podmiotów wobec prawa oraz naruszeniu zasady proporcjonalności polegającej na sprzecznym z konstytucyjnymi gwarancjami ograniczeniu podmiotowych praw i wolności. Naruszenie powyższych praw i wolności w kwestionowanym przepisie przejawia się w szczególności poprzez brak możliwości kontroli orzeczenia w przedmiocie wznowienia postępowania wydanego przez sąd apelacyjny, a w konsekwencji tamującego możliwość zaskarżenia orzeczenia i prowadzącego do predysponowania czy też faworyzowania podmiotów, których sytuacja procesowa została ukształtowana i wywołana wyłącznie przez strukturalne (funkcjonalne) przydzielenie sprawy i skierowanie jej do rozpoznania zgodnie z właściwością rzeczową (i funkcjonalną) sądu. Powyższe sprowadza się do tego, że zgodnie z treścią kwestionowanego przepisu, istnieje możliwość zaskarżenia rozstrzygnięcia w przedmiocie wznowienia postępowania wydanego przez sąd okręgowy — orzekającego o wznowieniu postępowania zakończonego prawomocnym orzeczeniem sądu rejonowego do sądu apelacyjnego, z kolei w przypadku rozpoznawania przez sąd apelacyjny wniosku w przedmiocie wznowienia postępowania, które toczyło się przed sądem okręgowym (który z różnych przyczyn może przecież być również sądem I instancji), takie uprawnienie nie przysługuje. Prowadzi to zatem do wylączenia możliwości skontrolowania orzeczeń sądu apelacyjnego, zamyka podmiotom konstytucyjnych praw i wolności prawo do dochodzenia ich praw, a w konsekwencji może prowadzić do dowolności rozstrzygnięć sądu apelacyjnego, które jako całkowicie wyłączone spod kontroli instancyjnej, mają w tej sytuacji charakter ostateczny. Całkowity zakaz zaskarżania orzeczeń wydanych przez sąd apelacyjny i Sąd Najwyższy wynikający z art. 547 § 1 k.p.k., *in fine* ingeruje w istotę prawa do sądu i do sprawiedliwego osądzenia sprawy (przysługującego m.in. Skarżącemu), powodując przy tym nierówne traktowanie podmiotów, które są adresatami konstytucyjnych praw i wolności, co dodatkowo prowadzi do nierówności wobec prawa, nie spełniając przy tym ani formalnych, ani materialnych warunków stawianych przez Konstytucję RP przepisom ograniczającym konstytucyjne prawa i wolności.

4. W ocenie Skarżącego zaskarżony przepis narusza również prawo do sądu i sprawiedliwego osądzenia sprawy wywodzone przez Skarżącego z treści art. 77 ust. 2 w zw. z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 32 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 w zw. z art. 19 Konstytucji RP w zakresie gwarancji prawa do sądu i sprawiedliwego osądzenia sprawy oraz gwarancji istnienia drogi sądowej do dochodzenia naruszonych wolności i praw (przysługujących m. in. Skarżącemu). Całkowity zakaz zaskarżania rozstrzygnięć wydanych przez sąd apelacyjny i Sąd Najwyższy w przedmiocie wznowienia postępowania, który wprowadza art. 547 § 1 k.p.k. *in fine*, poza wyżej wskazanymi konsekwencjami, prowadzi do wyłączenia możliwości dochodzenia przed sądem naruszonych wolności i praw podmiotowych bez jakiegokolwiek kontroli instancyjnej, co *de facto* prowadzi do zamknięcia drogi sądowej. Na tym tle powstaje zatem ograniczenie prawa stron do równego traktowania, gdyż w zależności od tego w jakiego rodzaju sprawie i ewentualnie na jakim etapie, jak i w oparciu o jakie przepisy strona wstępuje na drogę sądową, może - zgodnie z kwestionowanym przepisem - zaskarżyć rozstrzygnięcie sądu w przedmiocie wznowienia postępowania, a w innych przypadkach takiego uprawnienia jest pozbawiona.
5. Dodatkowo w ocenie Skarżącego przepis ten pośrednio narusza gwarantowaną w art. 19 Konstytucji RP zasadę szczególnej troski o weteranów walk o niepodległość, co przejawia się ograniczeniem lub całkowitym wyłączeniem możliwości pełnej restytucji krzywd i szkód wynikłych z bezprawnych działań władzy komunistycznej, która została zagwarantowana chociażby w trybie przepisów tzw. ustawy lutowej¹.
6. Zdaniem Skarżącego przepis ten narusza również prawo do sądu i sprawiedliwego osądzenia sprawy wywodzone przez Skarżącego z treści art. 176 ust. 1 w zw. z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 32 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP w zakresie konstytucyjnej gwarancji co najmniej dwuinstancyjnego postępowania sądowego i w związku z tym możliwości merytorycznej kontroli orzeczeń przez sąd wyższego rzędu (przysługującego m. in. Skarżącemu). Brak możliwości zaskarżenia rozstrzygnięcia wydanego przez sąd apelacyjny i Sąd Najwyższy, który wynika z treści art. 547 § 1 k.p.k. *in fine* prowadzi do sytuacji, że orzeczenie wydane przez którykolwiek z

¹ Ustawa z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (t. j. Dz. U. z 2018 r., poz. 2099).

powyższych sądów, staje się prawomocne już z chwilą jego wydania, bez możliwości dokonania weryfikacji jego zasadności przez sąd wyższego rzędu (drugiej instancji). Prowadzi to do ograniczenia stronie prawa do sądu i sprawiedliwego osądzenia sprawy, wyłączenia gwarancji co najmniej dwuinstancyjnego postępowania sądowego, czyli możliwości merytorycznej kontroli zasadności orzeczeń, a w konsekwencji determinuje ograniczenie prawa stron do równego traktowania przez ustawodawcę w zakresie prawa do zaskarżania orzeczeń, sprzecznie z przywołanymi konstytucyjnymi prawami i wolnościami.

7. Wyrokiem z dnia 11 czerwca 2013 r.² Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 547 § 1 k.p.k. nie jest niezgodny z art. 78 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Kwestionowany przepis stanowi, że na postanowienie oddalające wniosek lub pozostawiające go bez rozpoznania przysługuje zażalenie, chyba że orzekł o tym sąd apelacyjny lub Sąd Najwyższy. Skarżąca kwestionowała powyższą regulację w zakresie, w jakim nie przewiduje zażalenia od postanowienia oddalającego wniosek o wznowienie postępowania lub pozostawiającego go bez rozpoznania wydanego przez sąd apelacyjny lub Sąd Najwyższy.
8. Skarżąca w owym postępowaniu zarzuciła niezgodność art. 547 § 1 k.p.k. z art. 78 i art. 32 ust. 1 Konstytucji. Trybunał przyjmuje w swoim orzecznictwie, że art. 32 konstytucji nie może stanowić samodzielnego wzorca kontroli konstytucyjnej w procedurze zainicjowanej skargą konstytucyjną, a naruszenie zasady równości musi zostać powiązane z innym konstytucyjnym prawem podmiotowym. Pomimo więc wskazania art. 32 ust. 1 Konstytucji jako samodzielnego wzorca kontroli, Trybunał przyjął, że skarżąca w istocie wiąże naruszenie zasady równości z prawem do zaskarżania decyzji i orzeczeń wydanych w pierwszej instancji. Art. 32 ust. 1 konstytucji może być więc „związkowym” wzorcem kontroli z art. 78 Konstytucji. Art. 78 Konstytucji statuuje prawo stron do zaskarżenia orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji. Zagadnieniem, które musiał więc rozstrzygnąć Trybunał było to, czy postanowienie wydane na podstawie art. 547 § 1 k.p.k. przez sąd apelacyjny lub Sąd Najwyższy jest orzeczeniem wydanym w pierwszej instancji.

² SK 23/10, OTK-A 2013, nr 5, poz. 57.

9. Jak wskazał Trybunał Konstytucyjny, zgodnie z przeważającym w orzecznictwie Trybunału poglądem, sądem pierwszej instancji jest ten, przed którym rozpoczyna się postępowanie mające doprowadzić do rozstrzygnięcia sporu prawnego istniejącego między stronami. Instancyjność związana jest bowiem z oceną procesu decyzyjnego, który legł u podstaw pierwszego rozstrzygnięcia w sprawie, a nie jedynie z oceną faktów lub rozstrzygnięciem kwestii incydentalnych.
10. Trybunał przyjął, że postanowienie wydane na podstawie art. 547 § 1 k.p.k. przez sąd apelacyjny lub Sąd Najwyższy nie jest orzeczeniem wydanym w pierwszej instancji. Przemawiał za tym argument, że postępowanie z wniosku o wznowienie postępowania, prowadzone przed sądem apelacyjnym lub Sądem Najwyższym na podstawie art. 547 § 1 k.p.k., nie jest postępowaniem prowadzonym przed sądem, przed którym rozpoczyna się postępowanie kończące się rozstrzygnięciem co do istoty sprawy. Sam fakt podejmowania po raz pierwszy przez sąd apelacyjny lub Sąd Najwyższy decyzji co do wznowienia postępowania nie oznacza, że jest to rozstrzygnięcie pierwszoinstancyjne. Sąd apelacyjny lub Sąd Najwyższy, orzekając w kwestii wznowienia postępowania karnego, nie rozpoczyna postępowania, w wyniku którego ma zostać wydane rozstrzygnięcie co do istoty sprawy. Istotą sprawy jest bowiem kwestia odpowiedzialności karnej oskarżonego. Sąd apelacyjny lub Sąd Najwyższy orzekając w przedmiocie wznowienia postępowania nie odnosi się w ogóle do istoty sprawy, a jedynie bada, czy istnieją podstawy do wznowienia postępowania.
11. Dlatego też Trybunał stwierdził, że art. 78 Konstytucji nie jest adekwatnym wzorcem kontroli konstytucyjnej art. 547 § 1 k.p.k. Nieadekwatność art. 78 Konstytucji jako wzorca kontroli konstytucyjności wykluczyło także możliwość kontroli zaskarżonego przepisu z art. 32 ust. 1 Konstytucji.
12. W pierwszej kolejności wskazać należy, iż literalne brzmienie mi. 547 § 1 k.p.k. wprost przesądza o tym, że zażalenie na postanowienie sądu apelacyjnego o oddaleniu wniosku o wznowienie postępowania jest niedopuszczalne z mocy ustawy i nawet najgłębsze przekonanie skarżącego o merytorycznej bezzasadności tego postanowienia powyższego stanu rzeczy zmienić nie może³.

³ Postanowienie SN z dnia 6.5.2008 r., sygn. akt II KZ 21/08, OSNwSK 2008, nr 1, poz. 1017.

13. Dyspozycja art. 547 k.p.k. powtarza rozwiązanie, jakie było przewidziane w art. 481 Kodeksu postępowania karnego z 1969 r., z tą jednak zmianą, że w § 4 ogranicza zakaz zaskarżenia wyroku uniewinniającego i umarzającego, wydanego bezpośrednio przez sąd wznowiający, jedynie do sytuacji, gdy orzekł tak Sąd Najwyższy, podczas gdy w regulacji dawnego k.p.k. (tj. art. 481 § 3 d.k.p.k.) dotyczyło to także orzekania przez sąd apelacyjny⁴.
14. Co warte podkreślenia, brzmienie art. 481 § 1 d.k.p.k., które zostało transponowane do obecnie obowiązującego art. 547 § 1 k.p.k. oraz brzmienie powołanego art. 481 § 3 d.k.p.k., które jak było to wskazane powyżej nie zostało powtórzone w obowiązującym stanie prawnym, nadane zostało ustawą z dnia 13 lipca 1990 r. o powołaniu sądów apelacyjnych oraz o zmianie ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych, Kodeks postępowania cywilnego, Kodeks postępowania karnego, o Sądzie Najwyższym, o Naczelnym Sądzie Administracyjnym i o Krajowej Radzie Sądownictwa⁵. Jak wynika z uzasadnienia projektu w/w ustawy (uzasadnienie z dnia 4 czerwca 1990 r.), celem jej uchwalenia było utworzenie trójszczeblowego sądownictwa powszechnego i odciążenie Sądu Najwyższego od rozpoznawania zwykłych środków odwoławczych. Sądy apelacyjne zostały bowiem powołane do rozpoznawania środków odwoławczych od sądów wojewódzkich (obecnie sądów okręgowych).
15. Sięgając zatem do genezy uregulowania art. 547 § 1 k.p.k. uznać wypada, iż ustawodawca już za czasów obowiązywania Kodeksu postępowania karnego z 1969 r. (w brzmieniu po nowelizacji z dnia 10 sierpnia 1990 r.) pozbawił strony możliwości składania środków odwoławczych od postanowienia oddalającego wnioski o wznowienie postępowania wydanego przez sąd apelacyjny, gdy tymczasem intencją ustawodawcy, który wprowadził do polskiego porządku prawnego sądy apelacyjne była chęć odciążenia Sądu Najwyższego od rozpoznawania środków odwoławczych od orzeczeń wydanych przez sądy okręgowe.
16. Wskazać nadto wypada, iż ustawodawca powielając w uregulowaniu art. 547 k.p.k. rozwiązanie art. 481 § 1 d.k.p.k. jednocześnie zrezygnował z istotnego z punktu widzenia niniejszych rozważań rozwiązania z art. 481 § 3 d.k.p.k. (w brzmieniu po

⁴ Por. T. Grzegorzczak, Komentarz do art. 547 Kodeksu postępowania karnego [w:] T. Grzegorzczak, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Zakamycze, 2003, publ. LEX.

⁵ Dz. U. z 1990 r. Nr 53, poz. 306; ustawa weszła w życie w dniu 10 sierpnia 1990 r.

nowelizacji z dnia 10 sierpnia 1990 r.), które również pozbawiało możliwości wnoszenia środków odwoławczych od orzeczeń sądów apelacyjnych związanych z materiają wznowienia postępowania.

17. Z uzasadnienia rządowego projektu Kodeksu postępowania karnego z 1997 r.⁶ nie wynika, czym była podyktowana wykazana wyżej niekonsekwencja ustawodawcy, która skądinąd wzmocniła ochronę konstytucyjnego prawa do zaskarżania orzeczeń wydanych w pierwszej instancji w zakresie wznowienia postępowania.
18. W tym miejscu, na marginesie podkreślić należy, iż o ile od wydanego przez sąd apelacyjny postanowienia o oddaleniu wniosku o wznowienie postępowania środek odwoławczy nie przysługuje, o tyle dopuszczalne jest zażalenie do Sądu Najwyższego na zarządzenie prezesa sądu apelacyjnego, odmawiające przyjęcia niedopuszczalnego środka odwoławczego⁷. Powyższe świadczy zatem o przyznaniu przez ustawodawcę środka odwoławczego, który ma w zasadzie marginalne znaczenie dla strony, w sytuacji, gdy wydaje się, iż to w pierwszej kolejności stronie winien przysługiwać środek odwoławczy od orzeczenia sądu *meriti*.
19. Jak wynika z utrwalonej linii orzeczniczej Trybunału Konstytucyjnego, gwarancja instancyjności jako proceduralnej zasady postępowania sądowego i administracyjnego wyrażona w art. 78 zdanie pierwsze Konstytucji wzmacnia konstytucyjne prawo do sądu i stanowi, iż każda ze stron ma prawo do zaskarżania orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji. „O ile przedmiotem roszczenia na podstawie art. 45 ust. 1 jest «rozpatrzenie sprawy», o tyle zasada instancyjności z art. 78 Konstytucji dotyczy procesu decyzyjnego, a więc pierwszego rozstrzygnięcia w tej sprawie. Z istoty rzeczy odnosi się więc do pewnego etapu rozpatrywania sprawy. Podniesiona do konstytucyjnej rangi kontrola ma zapobiegać pomyłkom i arbitralności w pierwszej instancji”⁸. Jak wskazał bowiem Trybunał Konstytucyjny, konstytucyjne prawo zaskarżania orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji stanowi „bardzo istotny czynnik urzeczywistniania sprawiedliwości proceduralnej. Chodzi tu o

⁶ Por. tekst uzasadnienia rządowego projektu Kodeksu postępowania karnego z 1997 r. zam. [w:] Nowe kodeksy karne z 1997 r. z uzasadnieniami, Warszawa 1997 r. s. 393 i nast.

⁷ Postanowienie SN z 4.2.1998 r., III KZ 199/97, OSNKW 1998, nr 3-4, poz. 16; por. S. Zabłocki, Komentarz do art. 547 kodeksu postępowania karnego, [w:] Z. Gostyński (red.), J. Bratoszewski, L. Gardocki, S.M. Przyjemski, R.A. Stefański, S. Zabłocki, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, publ. LEX.

⁸ Postanowienie TK z 11.06.2008 r., sygn. akt SK 48/07, OTK-A 2008, nr 5, poz. 93.

zagwarantowanie stronie prawa do zaskarżenia orzeczeń i decyzji do organu wyższej instancji w celu sprawdzenia (skontrolowania) prawidłowości orzeczenia”⁹.

20. Jak wskazał Trybunał Konstytucyjny, jeżeli „zwykłe” wznowienie w danym rodzaju spraw jest obowiązkowe albo ustawodawca zdecydował się je wprowadzić ponad standard wymagany konstytucyjnie w ramach przysługującej mu swobody legislacyjnej, to powinien mieć na względzie gwarancje wynikające z art. 45 ust. 1 Konstytucji¹⁰. „Przepis ten zapewnia konstytucyjne prawo do sądu, na które składają się: prawo do uruchomienia procedury sądowej, prawo do odpowiednio ukształtowanej procedury, zgodnie z zasadami sprawiedliwości, jawności i dwuinstancyjności, prawo do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia sprawy oraz prawo do odpowiedniego ukształtowania ustroju organu rozpoznającego sprawę (te elementy składowe prawa do sądu były wskazywane we wszystkich orzeczeniach dotyczących wznowienia postępowania, w których art. 45 ust. 1 Konstytucji był wzorcem kontroli)”¹¹.
21. Należy mieć na względzie, że znaczenie gwarancji wynikających z art. 45 ust. 1 Konstytucji w odniesieniu do wznowienia postępowania jest ograniczone¹². „Konstytucja nie poręcza ogólnego prawa podmiotowego do wznowienia postępowania cywilnego jako komponentu prawa do sądu”¹³ zaś „prawo do wznowienia postępowania nie może być uważane za bezpośredni przedmiot ochrony art. 45 ust. 1 Konstytucji”¹⁴. W konsekwencji, ustawodawca może stosunkowo suwerennie kształtować kategorię spraw podlegających wznowieniu, zakres podmiotów legitymowanych do składania skarg o wznowienie, przesłanki jej uruchomienia, a także skutki orzeczeń¹⁵. Jednocześnie jednak prawodawca ma obowiązek przestrzegać prawa do odpowiedniego ukształtowania procedury zgodnie z wymogami sprawiedliwości proceduralnej oraz zasad poprawnej legislacji¹⁶. Jednocześnie w orzecznictwie TK ukształtował się pogląd, zgodnie z którym „pozbawienie prawa do wznowienia postępowania, jednej z dróg ubiegania się o sprawiedliwe rozstrzygnięcie sądowe, niewątpliwie jest ograniczeniem

⁹ Wyrok TK z 4.3.2008 r., SK 3/07, OTK-A 2008, nr 2, poz. 25; por. wyroki TK: z 16.11.1999 r., SK 11/99, OTK 1999, nr 7/158, z 18.5.2004 r., SK 38/03,

¹⁰ Wyrok TK z 10.12.2019 r., SK 16/19, OTK ZU A/2019, poz. 71.

¹¹ Ibidem.

¹² Wyrok TK z 11.5.2011 r., SK 11/09, OTK-A 2011, nr 4, poz. 32, gdzie była mowa o „nieco niższym standardzie”.

¹³ Wyrok TK z 12.1.2010 r., SK 2/09, OTK-A 2010, nr 1, poz. 1, cz. IV, pkt 5.2 uzasadnienia.

¹⁴ Wyrok TK z 15.5.2019 r., SK 26/17, OTK-A 2019, poz. 20, cz. III, pkt 4.4 uzasadnienia.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Wyrok TK z 12.1.2010 r., SK 2/09, op. cit.

prawa do sądu”¹⁷. Pogląd taki spotkał się również z akceptacją doktryny¹⁸ oraz Sądu Najwyższego¹⁹.

22. Ustalając szczegółowe zasady wznowienia postępowania, ustawodawca musi dokonać właściwego i proporcjonalnego wyważenia konkurujących zasad konstytucyjnych, wynikających z art. 45 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji²⁰. Z jednej strony, każdy spór sądowy powinien zostać na określonym etapie postępowania zakończony ostatecznym, skutecznym i niepodważalnym rozstrzygnięciem (zasada pewności prawa, stanowiąca element zasady zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa). Z drugiej zaś strony, istnieje ryzyko, że niektóre tego typu orzeczenia zostały wydane z rażącym naruszeniem prawa albo na podstawie nieodpowiadających rzeczywistości ustaleń faktycznych (ich prawomocność nie zasługuje więc na ochronę z punktu widzenia zasady sprawiedliwości i praworządności materialnej, które także stanowią fundament demokratycznego państwa prawnego). Obowiązkiem ustawodawcy jest przyjęcie rozwiązań zapewniających przede wszystkim poszanowanie powagi rzeczy osądzonej w stosunku do tych orzeczeń, które są oparte na prawdziwych ustaleniach faktycznych oraz wydane zgodnie z prawem²¹.
23. Zgodzić należy się ze Skarżącym, że zaskarżony przepis narusza zasady poprawnej legislacji, gdyż ograniczonemu kręgowi podmiotów gwarantuje on ochronę praw i wolności przewidzianych w Konstytucji RP, zaś innych takiej możliwości pozbawia. Zaskarżony przepis niewątpliwie w sposób nieuzasadniony miarkuje położenie prawne podmiotów w zależności od tego przed jakim sądem stają. Tym samym sąd dokonuje nieuzasadnionego rozróżnienia. Z jednej strony widzi konieczność kontroli odwoławczej takiego rozstrzygnięcia. Z drugiej strony w sytuacji wydania go przez sąd apelacyjny lub Sąd Najwyższy te same przesłanki, które przemawiały za kontrolą odwoławczą nie znajdują zastosowania. Budzi to zastrzeżenia i wątpliwości, czy rzeczywiście sam fakt, że wniosek oddała sąd apelacyjny lub Sąd Najwyższy niweczy

¹⁷ Wyrok TK z 7.9.2006 r., SK 60/05, OTK-A 2006, nr 8, poz. 101.

¹⁸ S. Zabłocki, Wznowienie postępowania w świetle przepisów nowego Kodeksu postępowania karnego, w: Nowa Kodyfikacja karna. Krótkie komentarze. Kodeks postępowania karnego, Zeszyt 16, Warszawa 1998, s. 209; L. Morawski, Wykładnia w orzecznictwie sądów. Komentarz, Toruń 2002, s. 168 i nast.; M. Mrowicki, Wznowienie postępowania karnego na podstawie rozstrzygnięcia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Warszawa 2020, s. 23-25.

¹⁹ Wyrok SN z 12.6.2012 r., IV KO 10/12, OSNKW 2012, Nr 10, poz. 109.

²⁰ Wyrok TK z 15.5.2019 r., SK 26/17, op. cit.

²¹ Wyrok TK z 20.5.2003 r., SK 10/02, OTK-A 2003, nr 5, poz. 41.

przyczyny, które legły za takim ukształtowaniem tej instytucji, która przewiduje konieczność kontroli instancyjnej w sytuacji wydania postanowienia przez sąd rejonowy lub sąd okręgowy.

24. Zgodnie z utrwalonym poglądem Trybunału, zasady sprawiedliwości proceduralnej są „wartością samą w sobie” i wynikają nie tylko z art. 45 ust. 1 Konstytucji, ale również i przede wszystkim z art. 2 Konstytucji; dotyczą bowiem wszystkich etapów postępowania sądowego²². Samo zaś zbyt rygorystyczne pojmowanie przesłanek wznowienia, czy też ograniczenie wykładni tylko do językowej byłoby nie tylko sprzeczne z konwencyjną aksjologią praw człowieka, ale i również ograniczałoby prawo do sądu²³. Stąd wniosek o sprzeczności omawianego przepisu z art. 2 i art. 45 ust. 1 Konstytucji RP.
25. W tym zakresie należy zgodzić się ze Skarżącym, że prawo do zaskarżenia i instancyjność wzmacniają prawo do sądu, ponieważ gwarantują kontrolę przebiegu i rezultatu postępowania sądowego, zdają się jednak sytuować na zewnątrz tego prawa i nie stanowią jego elementu²⁴. Zaskarżony przepis art. 547 § 1 k.p.k. *in fine* narusza konstytucyjne prawo do sądu i sprawiedliwego osądzenia sprawy, jak również prawo zaskarżenia orzeczeń i decyzji, co przejawia się w tym, iż wyłączając możliwość wniesienia środka odwoławczego od orzeczenia wydanego przez sąd apelacyjny lub Sąd Najwyższy, nie daje gwarancji sprawiedliwego, a przy tym prawidłowego rozstrzygnięcia sprawy i prowadzi do tego, że orzeczenie wydane przez którykolwiek z tych sądów jest rozstrzygnięciem ostatecznym, wyłączonym spod kontroli merytorycznej.
26. Zasada instancyjności konstytuująca prawo do zaskarżenia orzeczeń wydanych w pierwszej instancji nie jest zasadą absolutną, a wyjątki od niej oraz tryb zaskarżania określa ustawa. Jak podkreślił to Trybunał Konstytucyjny, Konstytucja wprawdzie nie precyzuje charakteru tych wyjątków, albowiem nie wskazuje ani zakresu

²² Wyroki TK: z 12.1.2009 r., SK 2/09, OTK-A 2010 nr 1, poz. 1; z 21.7.2009 r., K 7/09, OTK-A 2009, nr 7, poz. 113.

²³ Wyrok TK z 7.9.2006 r., SK 60/05, OTK-A 2006, nr 8, poz. 101; zob. szerzej M. Mrowicki, Wznowienie postępowania..., s. 23-25.

²⁴ Wyroki TK: z 10.7.2000 r., SK 12/99, OTK 2000, Nr 5, poz. 143; z 18.5.2004 r., SK 38/03, OTK-A 2004, Nr 5, Poz. 45; 4.3.2008 r., SK 3/07, OTK-A 2008, Nr 2, poz. 25; 23.3.2010 r., SK 47/08, OTK-A 2010, Nr 3, poz. 25; post. TK z 27.9.2005 r., TS 140/05, OTK-B 2005, Nr 6, poz. 67; postanowienie TK z 7.10.2010 r., TS 39/10, OTK-B 2011, Nr 1, poz. 88, tak również uchwała SN z 23.3.2006 r., PZP 3/05, OSNAPiUS 2006, Nr 21-22, poz. 341.

podmiotowego, ani przedmiotowego, w jakim odstępstwo od tej zasady jest dopuszczalne, jednakże powyższe nie oznacza, że ustawodawca ma pełną i niczym nieskrępowaną swobodę ustalania katalogu takich wyjątków. Co ważne, wyjątki te nie mogą prowadzić do naruszenia innych norm konstytucyjnych oraz nie mogą powodować „przekreślenia samej zasady ogólnej, która na gruncie zwykłego ustawodawstwa stałaby się de facto wyjątkiem od prowadzonej w różnych regulacjach procesowych reguły postępowania jednoinstancyjnego. Należy zatem uznać, że odstępstwo od reguły wyznaczonej treścią normatywną art. 78 Konstytucji w każdym razie powinno być podyktowane szczególnymi okolicznościami, które usprawiedliwiłyby pozbawienie strony postępowania środka odwoławczego”²⁵.

27. Należy mieć na względzie, że pojęcie pierwszej instancji rozumiane jest dwojako w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego²⁶, a rozbieżność w tym zakresie przekłada się na odmienny zakres stosowania tego standardu w poszczególnych sprawach²⁷. Mimo że prawo przewidziane w art. 45 i 78 Konstytucji nie jest absolutne, to należy zgodzić się z poglądem wyrażonym w doktrynie, że postulat sprawnego postępowania czy postulat odciążania sądów najwyższego szczebla nie są nadrzędne w stosunku do zasady zaskarżalności. Postępowanie sprawne, jednakże dotknięte błędami nie powinno się ostać w systemie sprawiedliwości. Nadto, ustawodawca powinien stwarzać instrumenty umożliwiające wyeliminowanie z systemu rozstrzygnięć wadliwych, niezależnie od tego jakiego szczebla sąd podjął daną decyzję, nawet jeśli miałyby się to wiązać z przedłużeniem postępowania, zwłaszcza że, paradoksalnie, czasami brak zaskarżalności może znacznie wydłużyć postępowanie²⁸. Stąd też w doktrynie

²⁵ Wyrok TK z 4.3.2008 r., SK 3/07, op. cit.; por. wyrok TK z 12.6.2002 r., P 13/01, pub l. LEX

²⁶ W myśl drugiego poglądu, za orzeczenie pierwszoinstancyjne w rozumieniu art. 78 Konstytucji RP należy uznać każde orzeczenie wydawane po raz pierwszy przez sąd, nawet jeśli jest on ustrojowo sądem drugiej instancji – por. wyroki TK: z 27.4.2007 r., SK 3/05, OTK-A 2007, Nr 3, poz. 32; z 9.2.2010 r., SK 10/09, OTK-A 2010, Nr 2, poz. 10; z 2.6.2010 r., SK 38/09, OTK-A 2010, Nr 5, poz. 46; z 26.10.2013 r., SK 14/13, OTK-A 2013, Nr 7, poz. 100; z 26.11.2013 r., SK 33/12, OTK-A 2013, Nr 8, poz. 124; z 24.2.2015 r., K 34/12, OTK-A 2015, Nr 2, poz. 17.

²⁷ Zob. M. Kolendowska-Matejczuk, *Zaskarżalność rozstrzygnięć incydentalnych uregulowanych w Kodeksie postępowania karnego w świetle standardów konstytucyjnych. Rozważania systemowe*, Warszawa 2018, s. 258-276.

²⁸ Ibidem, s. 271; L. Garlicki, K. Wojtyczek, *Komentarz do art. 78 Konstytucji*, w: L. Garlicki (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz II*, Warszawa 2016, s. 874 i nast.; P. Grzegorzczak, K. Weitz, *Komentarz do art. 78 Konstytucji*, w: M. Safjan, L. Bosek, *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1-86*, Warszawa 2016, s. 1793.

postulowano wprowadzenie zażalenia na postanowienia sądu apelacyjnego (do Sądu Najwyższego) lub Sądu Najwyższego (do innego składu) w omawianym zakresie²⁹.

28. Mając na względzie zaprezentowane powyżej standardy wypracowane przez Trybunał Konstytucyjny, zgodzić należy się ze Skarżącym, że takich szczególnych okoliczności, które usprawiedliwiałyby ograniczenia konstytucyjnych praw, nie sposób wykazać w wypadku, gdy strona nie ma możliwości odwołania się od merytorycznego orzeczenia sądu apelacyjnego, co ważne orzekającego w tym przypadku jako sąd pierwszej instancji, w przedmiocie oddalenia wniosku o wznowienie postępowania.
29. Wprawdzie wniosek o wznowienie postępowania karnego nie jest ograniczony żadnym terminem i w tej samej sprawie nie jest wykluczone wielokrotne jego składanie, jednakże strona musi wówczas powołać się na nowe dodatkowe okoliczności lub jeszcze inne podstawy wznowienia, niż ujęte w pierwotnym wniosku³⁰. W tym stanie rzeczy, postanowienie sądu apelacyjnego w przedmiocie oddalenia wniosku o wznowienie postępowania ma dla strony daleko idące konsekwencje i powinno być poddane kontroli merytorycznej przez sąd wyższej instancji, w tym wypadku przez Sąd Najwyższy, a co najmniej przez inny skład sądu apelacyjnego.
30. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 2 czerwca 2010 r.³¹ wskazał, iż rozróżnienie między instancyjnością i zaskarżalnością, a także ocena, czy w danym wypadku procedura powinna być ukształtowana w sposób umożliwiający „aż” kontrolę instancyjną (rozpatrzenie - weryfikację przez sąd wyższej instancji), czy „tylko” jako procedura umożliwiająca weryfikację decyzji (orzeczenia) przez inny podmiot, niż ten, który decydował po raz pierwszy (np. przez sąd tego samego szczebla organizacyjnego, ale w innym składzie osobowym), zależy między innymi od tego, czy kontrola (weryfikacja) dotyczy rozstrzygnięcia w kwestii incydentalnej, czy rozstrzygnięcia „w sprawie”. Zdaniem Trybunału „wyższego poziomu gwarancji (a więc instancyjności połączonej z dewolutywnością) wymaga orzekanie «w sprawie» i w tym zakresie Konstytucja wymaga dwuinstancyjnego postępowania. Także postanowienia kończące postępowanie podlegają zażaleniu instancyjnemu. Natomiast kwestie wpadkowe,

²⁹ M. Mrowicki, *Wznowienie postępowania...*, s. 183; M. Kolendowska-Matejczuk, *Zaskarżalność rozstrzygnięć...*, s. 271; M. Safjan, zdanie odrębne do postanowienia TK z 13.10.1998 r., SK 3/98, OTK 1998, Nr 5, poz. 69.

³⁰ Por. postanowienie SN z 16.3.2006 r., sygn. akt V Kz 10/06, publ. LEX.

³¹ SK 38/09, OTK-A 2010, nr 5, poz. 46.

incydentalne, tworzą bardzo zróżnicowany zbiór z punktu widzenia ich prawnego reżimu. Czasem wystarczającą kontrolę decyzji w tych sprawach zapewnia kontrola instancyjna ostatecznego orzeczenia «w sprawie», czasem ustawodawca zwykły przyznaje możliwość weryfikacji rozstrzygnięcia kwestii wypadkowej w ramach zażalenia (rozpatrywanego przez sąd wyższej instancji), czasem taką możliwość weryfikacji w ogóle się wyklucza³². Mając na względzie zaprezentowane powyżej stanowisko Trybunału Konstytucyjnego wydaje się, iż skoro postanowienie sądu apelacyjnego, który orzeka jako sąd pierwszej instancji, wydane na gruncie art. 547 § 1 k.p.k. nie dotyczy kwestii wypadkowych, a wydane jest w sprawie wniosku o wznowienie postępowania karnego, to winno być zaskarżalne dewolutywnie.

31. Podkreślić dodatkowo należy, iż ewentualne i prokonstytucyjne przyznanie na gruncie art. 547 § 1 k.p.k. prawa do zaskarżenia przez stronę orzeczenia sądu apelacyjnego, nie naruszałoby roli, jaką również pełni Sąd Najwyższy rozpatrując na gruncie różnych procedur środki odwoławcze od orzeczeń sądów niższej instancji i nie sprzeciwiałoby się, jak już to zostało zaznaczone powyżej, idei jaka przyświecała ustawodawcy, który wprowadził do porządku prawnego instytucję sądów apelacyjnych, a nadto korespondowałoby z uregulowaniem art. 547 § 4 k.p.k.
32. Co ważne, ustawodawca na gruncie art. 547 § 1 k.p.k. dokonał rozróżnienia podmiotów, na te, którym służy prawo do zaskarżenia orzeczeń wydanych przez sąd pierwszej instancji w przedmiocie oddalenia wniosku o wznowienie postępowania oraz na te, którym takie prawo nie przysługuje. Zgodnie bowiem z powołanym przepisem, na postanowienie wydane przez sąd okręgowy w tym zakresie, zażalenie przysługuje. Rozróżnienie to jawi się jako niezasadne i naruszające dyspozycję art. 32 ust. 1 Konstytucji, który statuuje zasadę równości, zgodnie z którą wszyscy są równi wobec prawa i mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne. Jak podkreślał to bowiem wielokrotnie Trybunał Konstytucyjny, zasada ta jest fundamentalną zasadą demokratycznym państwie prawnym i odnosi się zarówno do stosowania prawa, jak i stanowienia prawa tj. do nakazu kształtowania norm prawnych z uwzględnieniem zasady równości³².

³² Por. wyrok TK z 23.3.2010 r., SK 47/08, OTK-A 2010, nr 3, poz. 25.

33. Z konstytucyjnej zasady równości wynika „nakaz jednakowego traktowania przez władze publiczne podmiotów prawa w obrębie określonej klasy (kategorii). Wszystkie podmioty prawa charakteryzujące się w równym stopniu daną cechą istotną (relewantną) powinny być traktowane równo, a więc według jednakowej miary, bez różnicowań zarówno dyskryminujących, jak i faworyzujących. Jeżeli ustawodawca różnicuje podmioty prawa, które charakteryzują się wspólną cechą istotną, to wprowadza odstępstwo od zasady równości. Odstępstwo takie nie oznacza jeszcze naruszenia zasady równości, ale tylko jeżeli: 1) kryterium różnicowania ma charakter relewantny, a więc pozostaje w racjonalnym związku z celem i treścią danej regulacji; 2) waga interesu, któremu różnicowanie ma służyć, pozostaje w odpowiedniej proporcji do wagi interesów, które zostaną naruszone w wyniku wprowadzonego różnicowania; 3) kryterium różnicowania pozostaje w związku z innymi wartościami, zasadami, czy normami konstytucyjnymi, uzasadniającymi odmienne traktowanie podmiotów podobnych”³³.
34. Zatem, choć zasada równości nie ma charakteru absolutnego, to jednak wyraża się w formule, iż nie wolno tworzyć takiego prawa, które różnicowałoby sytuację prawną podmiotów będących w takiej samej sytuacji faktycznej, a wszelkie odstępstwa od zasady, które nie sprostają przedstawionym wyżej kryteriom uzasadniającym ograniczenia omawianej zasady, będą świadczyć o tym, iż dokonane przez prawodawcę różnicowanie jest niedopuszczalne³⁴.
35. Podmioty, do których odnosi się uregulowanie art. 547 § 1 k.p.k. należą do tej samej kategorii tj. podmiotów, którym sądy postanowieniem wydanym w pierwszej instancji odmówiły wznowienia postępowania karnego. Ustawodawca rozróżnia natomiast te podmioty w zakresie prawa do zaskarżenia w/w postanowień, a kryterium stanowiącym o tym rozróżnieniu, jest wyłącznie właściwość sądu, który orzekał w pierwszej instancji o odmowie wznowienia postępowania. Właściwość sądu, który orzeka w przedmiocie wniosku o wznowienie postępowania uzależniona jest z kolei od etapu, na jakim zakończyło się postępowanie, którego dotyczy wnioski o wznowienie (tj. czy strona zdecydowała się wnieść środek zaskarżenia od orzeczenia sądu rejonowego), czy też od

³³ Wyrok TK z 4.3.2008 r., SK 3/07, op. cit.

³⁴ Por. wyrok TK z 23.3.2010 r., SK 47/08, op. cit.

charakteru sprawy (gdzie właściwym do orzekania w pierwszej instancji będzie sąd okręgowy). Skoro strona ma prawo do zaskarżenia postanowienia sądu okręgowego oddalającego wniosek o wznowienie postępowania, to nie ma żadnych szczególnych okoliczności, które uzasadniałyby pozbawienie takiego samego prawa stroną, której wniosek o wznowienie postępowania oddalił jako sąd pierwszej instancji sąd apelacyjny.

36. Mając na względzie powyższe, należy zgodzić się ze Skarżącym, że rozwiązanie przyjęte w art. 547 § 1 k.p.k. narusza konstytucyjną zasadę równości określoną w art. 32 ust. 1 Konstytucji, albowiem właściwość sądu, jako jedyna przesłanka, która determinuje ograniczenie prawa stron do równego traktowania przez ustawodawcę w zakresie prawa do zaskarżenia orzeczeń sądu I instancji, nie spełnia kryteriów uzasadniających takie ograniczenie i jawi się zatem jako niedopuszczalne.
37. Jednocześnie przepis art. 547 § 1 k.p.k. *in fine* jest niezgodny z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP i wyrażoną w nim zasadą proporcjonalności. Brak możliwości zaskarżania orzeczeń w sposób nadmierny ogranicza podmiotom możliwość korzystania z prawa dostępu do sądu i prawa do zaskarżania orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji. Z jednej strony, rozwiązanie wyłączające możliwość złożenia zażalenia na postanowienie sądu apelacyjnego lub Sądu Najwyższego oddalające wniosek o wznowienie postępowania karnego ma zadanie przyspieszyć postępowanie i ograniczyć ilość spraw, którymi mają zajmować się wskazane sądy. Z drugiej jednak strony na szali stoi prawo do sądu i sprawiedliwego osądzenia sprawy, możliwość zaskarżania orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji, gwarancji drogi sądowej dochodzenia naruszonych wolności i praw oraz gwarancji co najmniej dwuinstancyjnego postępowania. Rozwiązanie to również nie pozwala na kontrolę sądową rozstrzygnięć sądów, które są szczególnie niechętne wznowianiu postępowań. W związku z powyższym, wskazane wyłączenie możliwości złożenia zażalenia uznać należy za nieproporcjonalne i przemawiające za niezgodnością art. 547 § 1 k.p.k. z art. 31 ust. 3 Konstytucji.
38. W tym miejscu podkreślenia wymaga, iż nie podzielam stanowiska Sądu Najwyższego, że rozwiązanie ustawowe wyłączające możliwość zaskarżenia przez stronę postanowienia sądu apelacyjnego oddalającego wniosek o wznowienie postępowania i

mające charakter wyjątku od gwarantowanego przez art. 78 Konstytucji prawa do zaskarżania orzeczeń, jest uzasadnione szczególnym, nadzwyczajnym charakterem postępowania wznowieniowego³⁵.

W związku z powyższym, wnoszę jak w *petitum*.

³⁵ Por. postanowienie SN z 6.5.2003 r., III KZ 13/03, LEX nr 78391.